

# Jak rozumieć artykuł ustawy lustracyjnej ws. pracy/służby w organach PRL?

## SN odpowiedział na pytanie prawne RPO

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/pytanie-prawne-rpo-jak-rozumiec-ustawe-lustracyjna?fbclid=IwAR3KFE0czqIX3zSavdN3SfufcjbclikdVNJS4SBxvdGyrd-MmgLaVxJXUc>

Data: - 2022-06-02

- **O znaczenie prawne zwrotu „praca lub służba w organach bezpieczeństwa państwa” z ustawy lustracyjnej RPO Marcin Wiącek pyta Sąd Najwyższy**
- **Chodzi o lustrowanych dziś słuchaczy lub studentów szkół resortu spraw wewnętrznych z przełomu lat 1989-1990**
- **SN miałby odpowiedzieć, czy sam fakt tych studiów wystarczy do uznawania ich za osoby, które pracowały lub służyły w organach bezpieczeństwa PRL - czy też trzeba dodatkowo ustalać, że w tym czasie zwalczali oni opozycję demokratyczną, związki zawodowe, kościoły lub też łamali prawa człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego**
- **AKTUALIZACJA: Takie osoby nie podlegają lustracji - orzekł 2 czerwca 2022 r. SN, który w pełni przychylił się do argumentacji RPO**

Aby zapewnić jednolitość orzecznictwa sądów w tych sprawach, Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił 27 września 2021 r. poszerzonemu składowi Izby Karnej Sądu Najwyższego następujące pytanie prawne:

„Czy zakres znaczeniowy zwrotu „praca lub służba w organach bezpieczeństwa państwa” w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 i ust. 3 w związku z art. 3a w związku z art. 7 ust. 1 ustawy lustracyjnej oznacza, że dla spełnienia wskazanej przesłanki wystarczające jest ustalenie, iż lustrowany został zaliczony w stan etatowy słuchaczy albo studentów Zamiejscowego Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie w okresie od 1 października 1989 r. do 31 lipca 1990 r., pozostając jednocześnie

w służbie Milicji Obywatelskiej, a rozpoczynając studia w Wyższej Szkole Oficerskiej im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, a następnie kończąc je w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie - czy też zakres znaczeniowy zwrotu „praca lub służba w organach bezpieczeństwa państwa” w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 i ust. 3 w związku z art. 3a w związku z art. 7 ust. 1 tejże ustawy oznacza, że aby uznać lustrowanego za osobę, która pracowała lub pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa, wymagane jest dodatkowo ustalenie, że lustrowany podejmował w tym czasie aktywność lub jakiegokolwiek działania polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, lub dopuścił się zachowań związanych z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego?”

Marcin Wiącek zadał je w związku z ujawnionymi w orzecznictwie sądów apelacyjnych rozbieżnościami w wykładni art. 2 ust.1 pkt 6 i ust. 3, art. 3a i art. 7 ust. 1 ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tzw. ustawa lustracyjna).

Rozbieżności dotyczą wykładni przepisów ustawy, które są podstawą orzekania przez sądy – wobec stwierdzenia faktu złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego - utraty prawa wybieralności do Sejmu, Senatu i Parlamentu Europejskiego i zakazu pełnienia funkcji publicznych na czas od 3 do 10 lat.

Z pierwszego modelu orzecznictwa wynika, że słuchacz albo student Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie ASW w okresie od 1 października 1989 r. do 31 lipca 1990 r. tylko z tego względu może zostać uznany za osobę, która pracowała lub pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa.

Według drugiego zaś modelu samo zaszeregowanie na podstawie personalnego rozkazu w poczet słuchaczy lub studentów wydziału zamiejscowego ASW jest niewystarczające, aby przyjąć że lustrowany może być uznany taką osobę.

Z jednej strony wskazuje się, że wystarczy trwające choćby przez krótki okres, wynikające z personalnego rozkazu, formalne zaszeregowanie w poczet słuchaczy albo studentów ASW. Z drugiej strony wymaga się określonej

aktywności po stronie słuchacza albo studenta - choćby w formie wykonywania nieregularnych prac merytorycznie powiązanych z ówczesną działalnością organów bezpieczeństwa państwa.

Rzecznik widzi zatem konieczność zapewnienia jednolitości orzecznictwa sądów apelacyjnych. Skutkiem prawnym funkcjonowania dwóch odmiennych wykładni ustawy lustracyjnej jest bowiem naruszenie zasady państwa prawnego (art. 2 Konstytucji).

Istotą problemu jest także zakres postępowania dowodowego w takiej sprawie. Pośrednio wpływa to na zakres prawa do obrony lustrowanego. Postępowanie dowodowe znacząco różni się bowiem, gdy badane są tylko dokumenty w postaci personalnego rozkazu oraz świadczące o zapisaniu danej osoby w poczet słuchaczy, od sytuacji, gdy należy wykazać określonego rodzaju aktywność lustrowanego, aby móc stwierdzić, że pracował on lub pełnił służbę w organach bezpieczeństwa.

W ocenie RPO samo zaszeregowanie na podstawie personalnego rozkazu w poczet słuchaczy lub studentów Wydziału Zamiejscowego Porządku Publicznego ASW jest niewystarczające i nie wypełnia kryteriów służby w organach bezpieczeństwa państwa - a już z pewnością nie w takim rozumieniu, jakie przyjmuje ustawa lustracyjna i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego.

W wyroku TK z 11 maja 2007 r. (sygn. akt K 2/07) wskazano bowiem, że celem lustracji jest „potępienie i dyskredytacja społeczna, moralna i prawna osób, których działania były trwale związane z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego”.

## **Uchwała SN**

2 czerwca 2022 r. Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów podjął uchwałę, w której wskazał, że słuchacz i student Zamiejscowego Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie w okresie od 1 października 1989 r. do 31 lipca 1990 r. nie jest osobą pełniącą służbę w rozumieniu art. 2 ust.1 pkt 6 i art. 7 ust. 1 ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

W ustnych motywach rozstrzygnięcia sędzia sprawozdawca wskazała przede wszystkim na tło historyczne powołania Akademii Spraw Wewnętrznych

w Warszawie oraz Wyższej Szkoły Oficerskiej im. gen. Franciszka Józwiaka „Witolda” w Szczytnie, a także na okoliczności włączenia drugiej ze wskazanych do Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie jako Zamiejscowego Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie.

Sędzia podkreśliła konieczność uwzględnienia przemian politycznych po 1989 r., w tym fakt powołania przez Sejm 12 września 1989 r. rządu Tadeusza Mazowieckiego. Wskazała, że naruszeniem zasady równości wobec prawa jest różne traktowanie tej samej grupy obywateli przez dwie ustawy tj. ustawę lustracyjną oraz ustawę z 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin.

Druga z ustaw w art. 13c wyklucza z pojęcia służby na rzecz totalitarnego państwa służbę, która rozpoczęła się po raz pierwszy nie wcześniej niż 12 września 1989 r.

SN w pełni przychylił się do argumentacji Rzecznika Praw Obywatelskich z wniosku z 27 września 2021 r., w odpowiedzi RPO na stanowisko Dyrektora Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięi Narodowej z 17 lutego 2022 r. oraz zaprezentowanej przez pracownika Biura RPO podczas posiedzenia 2 czerwca 2022 r



Archiwa, fot. pexels.com

## Informacja o udostępnieniu:

---

Autor informacji: Łukasz Starzewski

Data publikacji: 2021-09-27 12:30:40

Osoba udostępniająca: Łukasz Starzewski

## Historia zmian:

---

Data: 2022-06-02 15:54:20

Data: 2022-06-02 14:41:27

**Data: 2021-09-27 14:36:55**